

Národní snahy studentstva lužicko-srbského.*

Píše Jakub Bart.

Věnováno pobratimskému studentstvu českému.

Či jest mládež, toho jest budoucnost! Pravidivě to slovo staré zkušenosti. A národ, který má probudil a národním vědomím provanuté studentstvo, smí vším právem doufati v šťastnou budoucnost a v úspěšný rozvoj národního života.

* Přinášeje článek tento kojíme se sladkou nadějí, že nebude účinek jeho jen pouze literární, že zasáhne mnohem dále, že nás upomene, abychom opět zraky své obrátili k severu, k onomu severu, odkud nezavěje přes Ještěd a Sněžku k nám větřík přízně a laskavosti. Leží před zraky našimi veliký, rozlehlý kraj, o němž smutně pronáší se génius Slovanstva: »Někdy kolébka, nyní národu mého rakev.« Jsou to nívy, na nichž polabští Slované vyhynuli, vymřeli a doživořili. Z celé té silné větve zbývá dnes malý náruček, houževnatě se brání prudkému návalu vln německých a v silném ryku a jeku slyšíš a dobře rozeznáváš hlas jich bránící se a o pomoc volající: »Ještě tu jsme my Lužičtí Srbové, ale těžko bojujeme za mateřský jazyk, přetěžko chráníme nejdražší svůj poklad — individualitu národní.« Pohled na zápas takový je pro nás bolestný, dojmavý. Jak mnoho tu musí být osobní statečnosti, neunavnosti, neohroženosti, sebezapření, obětí, než překonají se překážky, o nichž u jiných národů ani se neví. Lužičané drží se pod vůdcovstvím svých spisovatelů, chvála bohu, statně i přes to, že se na ně ve slovanském světě dnes valně zapomnělo; pomoci naší je jim velice třeba a my se musíme snažiti, abychom jim ji poskytli. Výstražný příklad, jež vypravují ony širošíře mohly a hroby Slovanů polabských, vybízí nás k přemýšlení a k neodkladné práci. Čím bychom mohli prospěti našim bratřím dnes pobratim nebudeme, ale voláme jen o to,

Velká úloha připadá studentstvu každého národa, a každý upřímný národovec pohlíží bedlivě a takřka úzkostlivě k pohybům, snahám, pracím, vůbec k životu studentstva. Jestliže děje se to všude, děje i musí dít se to svrchovanou měrou u národů slovanských, především severních, u kterých v našem století studenti stali se apoštoly a horlivými hlasateli myšlenky národní. Dějiny znovuzrození těchto národností jsou pevně spojeny s dějinami studentstva.

Kdo chce tedy znovuzrození národa lužicko-srbského v pravém světle líčiti, v pravé vnitřnosti poznati a ve vlastní podstatě pochopiti, musí nutně znáti dějiny jeho studentstva; a poněvadž soustřeďují se dějiny ve spolecích studentských, v nich

aby staré přátelské styky a svazky s Lužičany byly obnoveny, tam kde přestaly nebo povolily. K podpoře jejich literatury nutně jsme zavázáni. — Článek tento líčící snahy vlasteneckého studentstva lužicko-srbského po různých učilištích v mnohém důležitém vztahu může nás poučiti. Studentstvo české, jemuž jest věnován, přijme jej nejenom velice mile, ale i z něho zkušenosti svoje platně rozmnoží. — Spisovatel jeho jest mladý, pilný a nadaný spisovatel lužicko-srbský, redaktor *Lipý srbské*. Práce jeho na chudičkém poli dramatické literatury přijímají se ve vlasti se značnou dychtivostí. Nyní žije v Praze. — Mimochodem podotýkáme, že článek tento přeložen bude co nejříve na jazyk srbský.

Redakce.

svého rázu charakteristického nabývající, musí bedlivě pozorovati a posuzovati pohyby i snahy spolkového ruchu studentského. — V dějinách studentstva lužicko-srbského lze rozeznávati tři epochy.

Ráz první periody (1716.—1846.) jest, že jednotlivé spolky chodíce po svých vlastních cestách i hledíce k vlastním účelům neměly mezi sebou žádné vzájemnosti.

V druhé periodě (1849.—1875.) vidíme, že jest hlavní, ba namnoze výlučnou příčinou zakládání spolků idea národní a duchovní povznesení národa.

Třetí epochu (1875. až po dnes) charakterizuje to, že studentstvo rozšiřuje činnost svou na všechny stránky a poměry národního života.

První perioda (1716.—1846.).

Vedení úmyslem tímto roku 1716. utvořili si studující Lužičané theologické fakulty v Lipsku spolek pod názvem: *Serbske předařské tovařstvo*. Jeho zakladatelé byli: Bohumil Ha'oz, Zacharias Šerach, Jan Mosak, Jurij Bjar, Jurij Kujczk a Krěsćijan Bulitius. Na soudu universitním byl zapsán spolek pod názvem: *Wendisches Prediger-Collegium*.*

Úmysl, kterého tito akademikové chtěli dosíci založením takového spolku, byl praktický: aby připravovali se ke kněžskému úřadu v Lužici, hlavně aby učili kázati jazykem mateřským. Skoro výhradně psali a posuzovali kázání; později na radu prof. Pfeiffera jali se tato kázání v kostele universitním i s kazatelnou přednáseti. — R. 1775. stala se pro rozvoj spolku veledůležitá změna stanov; až dosaváde totiž mohli býti členy jenom theologové, nyní však přijímali také právníky a mediky za členy mimořádné. Tím nabyl spolek nových sil a nový ruch zavanul v něm. Členové od toho času nosili zvláštní odznak — lužický řád — sestávající ze stříbrného trianglu, v kterém byla vyryta slova: *Soraborum salut!* K tomuto odznaku vztahují se také slova *Slávy dcery* Kollárovy:

»Před stoletím oni založili
jsou ten spolek, aby v Lužicích
hynoucí řeč slávkou ochránili.
Matka za ty zásluhy tak svatě
kladla na hedbávných tkanicích
na všech hádra medalie zlaté.«

(Znělka 454.)

V roce 1866. byl schválen Wenclov návrh, aby jednatelem spolku vždycky byl právník, což se zachovalo až podnes k štěstí spolkovému.

Po padesátileté činnosti zdárné nastala doba nečinnosti, kteréž faktorem nejmocnějším zdá se mi býti válka sedmiletá a následkem této špatné časy, které roku 1773. starostu Kocora donutily pro nedostatek členů spolok rozpustiti. Ale již roku 1776. vzkřísil se znovu hlavním přičiněním Bjedricha Mički; důkazem, že zase čilý duch ve

spolku začal panovati, jest usnešení, by Němci, lužického jazyka úplně neznali, se na dále nepřijímali; avšak roku 1795. byli bohužel zase mnozí Němci členy a kázali i po německu. To byl první krok k pozdějšímu poněmčení celého spolku, které skutečně stalo se již roku 1806.; v kterém stará Sorabia dostala nové stanovy, německý ráz a později i nové jméno: *Lužiske předařské tovařstvo*.

Z trosk staroslavného spolku lužicko-srbského zachránili Lužičané aspoň odbor vědecký zachovavše staré jméno: *Sorabia*, a to sice v roce 1814. horlivým namáháním Lubjenského.*

Založením vědeckého odboru lužicko-srbského změnil se i směr celé činnosti; dříve pracovali členové skoro výlučně kázání a jiné věci obsahu náboženského a úmysl těchto prací spočíval na základě materialního užítku; nyní ale rozšířili činnost svou i na jiná odvětví literatury, úmysl jich prací byl vznešenější, jich motorem začínala býti láska k rodné zemi a jazyku mateřskému.

Člena činného a pro myšlenku národní horoucího dostalo se Sorabii r. 1826. Sejlerjem.** Z toho roku máme také první číslo novin rukopisných. Odchodem Kruegarjovým a Sejlerjovým z Lipska roku 1829. skončil opět krásný rozkvět spolku; znovu byli Lužičané neteční ku své Sorabii. Nevšimavosti této učinil konec roku 1831. Gustav Klin.*** Od r. 1834. až do r. 1842. pak Sorabia zase dřímala s krátkými jenom přestávkami a s malými výjimkami. V posledním roce založil Mosig z Aehrenfelda (po lužicko-srbsku píše se: *Mosak Klosopólski*) na místě Sorabie: *Slowjanske tovařstvo v Lipsku*, a aby mu zjednal dostatečných sil, přijímal také Poláky a jižní Slované. Avšak nejspíše spolek ten brzo zahynul: neboť v roce 1847. sestavil Michal Cyž nové: *Slowjanske tovařstvo*, jehož členové byli mimo Lužičany Poláci a Čechové; usnulo pak již o svátých svatoodušních roku 1848.

V takých hýbavých a nepříznivých časech Sorabie připadlo celé jmění, obsáhla knihovna, všelijaké dokumenty i podobné věci, které druhy náležely »serbskému předařskému tovařstvu«, německým Lužičanům. Tento nespravedlivý stav věci změnili studenti lužicko-srbské r. 1849.; na veledůležitě valné hromadě dne 24. listopadu téhož roku byly stanovy prohlédnuty a duchu času přispůsobeny, dle kterých má odbor lužicko-srbský stejné právo na jmění, knihovnu atd. někdejšího spolku: *Serbske předařské tovařstvo*.

(Pokračování.)

* Lubjenský, slovatný kazatel, zemřel jako pastor primarius v Budyšíně r. 1840.

** Handrij Sejler, nejslovutnější a nejpłodnější básník lužický; když roku 1873. jako farář v Iazu zemřel, přinášely německé časopisy zvěst, že zemřel »lužicko-srbský Schiller«.

*** Dr. G. Klin, poslanec na sněmě saském, kde v roce 1833.—34. neohroženě obhajoval a bránil práva národních škol lužicko-srbských, později měšťanský rada a policejní direktor v Budyšíně, předseda *Maticy lužicko-srbské* od její založení až do roku 1855., v kterém zemřel.

* K. A. Jeně: *Serbske předařské tovařstvo wot lěta 1716.—1866.*, v časopisu *Maticy lužicko-srbské* r. 1867. — Pramen všeobecný až do roku 1856.: Гильфердингъ: Народное возрождение Сербов-Луженчанъ.

Národní snahy studentstva lužicko-srbského.

Píše J a k u b B a r t.

(Pokračování.)

Druhý akademický spolek nalézáme ve Vittenberku*, kde již za časů Melanchthonových lužičtí Srbové theologii studovali, spolek ale založili si teprve v roce 1749. zajisté ne bez vlivu spolku Lipského. I ve spolku tomto panovala skoro výhradně činnost v oboru theologickém: členové kázali po lužicko-srbsku v kostele universitním; teď praktický užitek byl hlavní pohnutkou studia materštiny.

Ve válce sedmileté bylo město Vittenberk roku 1760. strašně poškozeno, ba dílem shořelo, i kostel universitní lehl popelem; poněvadž teď Lužičané kostela ke kázání neměli, spolek zahynul. Teprve roku 1770. vzkřísil jej k novému životu Bohuwěr Ponich. Předsednictví přijal prof. Weikmann, který spolkové snahy výdatně podporoval; též akademický senát choval se velmi příznivě

* K. A. Jenč: *Serbske prědařske towarštvo we Wittenbergu*, v časopisu *Maticie lužicko-srbské* roku 1856. — Knauth: *Wendische Kirchengeschichte*.

ku spolku. Poněvadž knihy spolkové, výroční zprávy a pod. dosud nalezeny nejsou, není možno obšírněji mluvit o něm. R. 1813. byl Vittenberk změněn v pevnost, následkem čehož přestal býti městem universitním; rozumí se, že tato změna zničila spolek lužicko-srbský, jehož posledním starostou byl Jan Domaška.

Třetí spolek akademický utvořil r. 1838. ve Vratislavi J. E. Smolef.*

Když na kongresu Vídeňském r. 1815. polovina Horní Lužice Sasku odtržena a koruně

* J. Ernst Smolef, prvý vzkřísitel a vůdce národa lužického, bývalý redaktor časopisu *Maticie lužicko-srbské* a časopisu *Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft*, nynější redaktor politického týdeníka: *Serbske Nowiny* a měsíčníka: *Lužičan*; autor výborné a rozsáhlé sbírky národních písní lužicko-srbských; předseda *Maticie lužicko-srbské*; rytíř řádu sv. Anny II. třídy; čestný professor a člen více universit a akademií; čestný člen *Maticie lužicko-srbské*; Lipského spolku: *Serbske prědařske towarštvo*; akademického čtenářského spolku v Praze atd. atd.

pruské přidělena byla, obdývali přece Lužičané i Prusku náležející studie své na universitě Lipské. Když však r. 1835.—36. úkazem pruského ministerstva pruským studentům zakázáno bylo navštěvování university Lipské, obrátili se skoro veškerí studenti pruské Lužice do Vratislavi, kamž se J. E. Smolef již r. 1836. přesídlil v té naději, by v tamním studenstvu Polském nabyli podporování a fedrování národní, kterážto naděje nejskvělejším výsledkem korunována byla.

Již r. 1837. spojilo se tam 6 pruských Lužičanů; scházeli se týdně dvakrát, by se vedením Smolefovým v materštině cvičili a vzdělávali. Brzy přišli na tu myšlenku zarazit skutečný spolek lužický pod ochranou akademického senátu. Živě a dlouho o návrhu tomto rokováno. Poněvadž ale ve Vratislavi obyčejně málo Lužičanův studuje, čímž by spolek nikdy vnitřně zmohutněti nemohl, ano spíše nedostatkem členů lehce a v brzku zaniknouti mohl, musilo se pomýšletí na prostředky, by se eventualitě této předešlo. Pročež usneseno bylo konečně, založiti spolek, jehož členy by i němečtí Lužičané býti mohli. — Vypracované stanovy byly ministerstvem schváleny a tak vstoupil v život spolek: *Towarštwo za lužické stawizny a řeče*; * dne 13. srpna 1838. odbývána první schůze, prvním předsedou zvolen byl J. E. Smolef pro odbor lužicko-srbský. Ve spolku tomto byly 4 sekce: lužicko-srbská, německá, historická a geografická.

Účelem sekce lužicko-srbské bylo: lužickou řeč, literaturu a národnost ve vnitřní podstatě seznati a prostudovati a na dobyté taktó půdě dále stavěti. 2. sbírati národní písně lužické, pověsti, přísloví atd.; mravy pak a obyčej národu lužickému vlastní shromažďovati a popisovati. Mimo to bylo členům v určité době práce svoje odváděti, které pak kriticky prohlédnuté a opravené do kroniky spolkové: *Serbska Nowina* zanešeny byly. — Členové rozvinuli v brzce velmi čilou činnost a pracovali zvláště na poli materštiny s výsledky skvělými, v čemž od Polákův a Čechů radou i skutkem podporování a rozněcování byli.

Veliké důležitosti má do sebe rok 1840., v kterémž proslulý Jan Purkyně na žádost studujících Lužičanů uvolil, tyto v řeči české cvičiti, v čemž později i Poláci podílu brali. Vůbec byl Purkyně, který i protektorem celého spolku se stal, upřímným přítelem a horlivým podporovatelem všech snah studentstva lužického; Smolef bydlel u něho, jsa jeho knihovníkem.

Když Fr. L. Čelakovský nastoupil professuru slovanských nářečí na universitě Vratislavské, přihnuli k němu studující Lužičané a se vši horlivostí oddali se studiu slovanské linguistiky, v čemž obzvláště Smolef se vyznamenal. Dle nabytých zkušeností a vědomostí reformovali nyní jazyk lužický, a Smolef byl prvním, který starý duchu jazyka se přičicel pravopis zavrhl a nový dle ja-

zyků slovanských utvořený, tak zvaný analogický, zavedl; skutek to neocenitelný pro literaturu lužickou.

Dle tohoto nového pravopisu vydal svůj překlad rukopisu kralodvorského a později ve spolku s A. Wařkem překlad Čelakovského: Ohlas písní ruských. Tímto nově utvořeným pravopisem, který se v dalších desetiletích čím dále tím více zdokonaloval, byli aspoň Horní Lužičané spojeni; dříve totiž stával celý tucet pravopisů, čímž ovšem rozkvět a vývoj literatury nemožným se stal. —

Purkyněův dům stal se znenáhla shromáždštěm všech ve Vratislavi meškajících Slovanů; zde scházeli se Rusové, jako Pogodin a Srezniewski, Poláci, jako proslulí Maciejowski Čechové a Lužičané, hlavně Smolef, Wařko a Wjelan; zde utvrzována přátelství, kteráž později značně přispěla ku sblížení a spojení jednotlivých kmenů slovanských; zde vyměňovány myšlenky, zde tvořeny plány, jak by Slovanstvu zlatá budoucnost připravena býti mohla. —

Největší a nešťastnější však vliv měl spolek Vratislavský a styk horlivých Slovanů v domě Purkyněově na národ lužický; neboť obzvláštěm přispěním Purkyně a Čelakovského utvořil J. E. Smolef nový analogický, Lužičany sdružující pravopis; zde uskutečněna J. E. Smolefem krásná myšlenka, kterou již v Lužici se zabýval: sbírati poklady poesie národní; a ve sbírání těchto písní horlivěji pokračováno. Výsledkem tohoto namáhavého, však velice záslužného podniku byly dva silné svazky lužických písní národních, které Smolef r. 1841. vydal; sbírka ta, jež svou bohatostí, podivuhodnou živostí a okouzující něhou písní obdiv vzbudila v celém světě slovanském. Zde ve Vratislavi chopil se J. E. Smolef poprvé i té myšlenky, dle Matice České i v Lužici založiti podobný lid vzdělávající spolek; šťastná to idea, kterou již roku 1847. uskutečnil založením Matice lužicko-srbské.

Pobyt ve Vratislavi působil na Smolefja tak, že tvrditi si troufám: Smolef se stal ve Vratislavi tím, čím jest; Smolefjem stal se Vratislavský spolek kolébkou nejen nové literatury lužické, nýbrž také duševně znovuzrozeného národa. Smolef prvý ukázal lužickému národu nejvhodnější dráhu a pravý cíl, on prvý hlásal, by Lužičané úžeji přihnuli k ostatním kmenům slovanským.

Když však Smolef, Wařko a Wjelan v rocích 1840.—42. Vratislav opustili, vymizel též oživující duch ze spolku; částečně však vina toho i ta okolnost byla, že jen několik málo Lužičanů Vratislavskou universitu navštěvovalo. A když dokonce pruské ministerstvo svůj úkaz z roku 1835. do 36. zrušilo r. 1850., obrátili se veškerí Lužičané pruští opět na universitu Lipskou.

Ačkoliv ve Vratislavi ještě dosti německých Lužičanů studovalo, dali přece spolku lužicko-německému zahynouti; sekce lužicko-srbská následkem nedostatku členův již dříve zašla.

Ačkoliv spolek Vratislavský jenom krátký čas

* A. Jakub a J. Kučank: *Serbske horne Lužicy*. Zvláště pak dle zpráv, které mi J. E. Smolef laskavě k dispozici zanechal.

trval a ačkoliv odnikud rozhodujícího vlivu na ruch studentský neměl, přece dle a obšírněji jsme o něm pojednávali, poněvadž právě on Smolefjem ve vývoji lužické literatury a ve vytknutí směru snah národních úlohu vededůležitou hrál.

Čtvrtý spolek založen byl na gymnasiu v Budyšině r. 1839. Staroslavný Budyšin byl a jest dosaváde duchovním střediskem národních snah i prací lužických; protož i na gymnasiu Budyšinském vždy mnozí Lužičané studovali a v jazyku mateřském se cvičili, hledíce ovšem větším dílem jenom k užtku materialnímu. Aby účele svého dosáhli, scházeli se, vlastního spolku ještě nemajíce, již za časů Seplerjových a později návodem Smolefjovým od roku 1832.—1836. Tyto schůzky pak přestaly se odbývati, když přesídlil se Smolef do Vratislavi.

Avšak idea národní, která čím dále tím více, všecky národy slovanské oživovala, rozpálila také srdce mladých gymnastů v Budyšině, především pak Mosaka Kłosopólského.* Rozhodný a rázný

* Mosak Kłosopólski (Mosig z Aehrenfelda) přeložil

tento mladík založil r. 1839. spolek gymnasiální: Societas slavica Budissina,* — spolek, který byl zbudován na základě vznešenějším, na svaté lásce k národnosti. Jeho spoluzakladatelé byli: Hendrich Imiš, Bohuwěr Šauer, Michał Domaška, Korla Rječ, Handrij Libša, August Hilbrig, Moric Pjelawa, Adolf Šolta a Bruno Pohlenc.

K upevnění spolku nového velice přispěl Slovák Ludevít Štúr, který v ten čas studoval v Halle. Horlivý tento Slovan navštívil Lužici** a na této cestě své přišel do styku i se spolkem gymnasiálním v Budyšině. Po delší dobu obcoval s mladými gymnasty a rozohňoval je pro ideu slovanskou a uzavřel s nimi srdečné přátelství.

(Pokračování.)

arcidělo Šafaříkovo: Slovanské starožitnosti na jazyk německý, slavný právník a hledaný obháje v Lubiju (Löberu).

* K. A. Jenč: Serbske gymnasiálne towaštvo v Budyšinje, v časopisu Matice lužicko-srbské r. 1865.

** Štúr vylíčil cestu svoji v Časopisu českého museum pod článkem: *Cesta do Lužic*.

Národní snahy studentstva lužicko-srbského.

Píše J a k u b B a r t.

(Pokračování.)

Od doby této dopisoval si spolek se Štúrem, s Kollárem, slovutným pěvcem *Slávy dcery*, s Hurbanem, s Lamblem i s jinými. Tak na př. píše Kollár v listu ode dne 22. května 1839.:

»Přemilí Přátelé, Bratři Slávové!

Jak se raduje živý bratr nad domněle zemřelým avšak zase vzkříšeným a navráceným bratrem: tak já jsem se radoval a se mnou i jiní mnozí moji přátelé a Slávové nad tím novým Vaším životem, bratři Lužičané, jehož znamení a důkaz dali jste nám ve Vašem ke mně poslaném psaní ode dne 1. máje běžícího roku. Tento Váš list odepsali sobě mnozí na památku, čítali jej s plesáním, dali jej tisknouti do srbských, chorvatských i českých novin a časopisův, aby se takto radostná pověst o Vás široko daleko po celé Slavii roznesla, že Lužičané oplakaní ještě žijí, k národnosti procitují a řeč svou milovati i brániti

začínají . . . . Jenom prosím Vás, zamilujte vzájemnost, která sama nás i Vás spasiti může . . . «

S mladistvým nadšením pracovali tito mladíci na národu roli dědičné a obhajovali statečně práva lužicko-srbské řeči a národnosti, zejména r. 1843., když se anonymní spisovatel osmělil v německém: *Erzähler an der Spree* mladým Lužičanům dílem podstrkovati panslavistické snahy, toto hrozné strašidlo ubohých Němců, dílem pak vysmívati se horlivým bojovníkům. Literární válka ta nabyla ještě větší rozsáhlosti, když i *Löbauer Postillon* a *Vaterlandsblätter* začínaly štváti proti Lužickým Srbům; avšak víceletý boj skončil se vítězstvím lužicko-srbským. Podobným směrem ubíral se spolek až do roku 1837. a vynikal horlivou činností svou i co do literatury. Rokem tímto pak začínal upadat v letargii.

Příčiněním gymnasiálního spolku nastal v zimě 1839. *pátý spolek na učitelském ústavu v Budy-*

šíně, jehož zakladateli byli Kocor,* Wehla,** Bartko, Mučink, avšak brzy bohužel zašel. Roku 1848. vzkřísil jej znovu Jakub Kral, ale ještě v tomto roce platilo o něm: Fuit Ilion. — Na své hlídce spolků studentských přicházíme nyní do Prahy: Dva bratři Šimonové založili r. 1704. v Praze lužický seminář pro mládence, kteří chtějí věnovati se stavu kněžskému. V ústavu tomto pěstovali Lužičané hned od začátku studium materštiny, aby vracějce se do vlasti své mohli hlásati rodákům svým nauku křesťanskou lužicky; pravdě podobno i jest, že se záhy také češtině učili, aspoň vliv český jeví se patrně ve mnohých spisech katolických. Když národ český za prvních desítiletí našeho století ze spánku a letargie mocněji jal se probuzovati, nezůstalo, ba nemohlo zůstat bez intenzivního vlivu na mladé Lužičany. Jest patrné, že vzdělaný Lužičan dýchal, že cítil s Čechy, s nimiž vlast jeho někdy dlouho poutána byla svazky historickými, jest pochopitelné, že oživující idea národní také i jeho krev pobratimskou rozohnila, že svatý zápal mladistvé horlivosti živil bolestné a trapné upomínky minulosti tragické vlastního národa, že, uvažuje staleté ukruťenství německého souseda, naplňoval se hněvem spravedlivým a že myšlénce slovanské s nadšením v náruč pospíchal.

Ku příčinám těmto psychologickým přidružil se i zevnější podnět: přední mužové znovuzrozeného národa českého nezapomenuli na malou hrstku Lužičanů ve zlaté Praze studujících, ale naléhali na ně, aby i oni v Lužici jali se hlásati myšlénku národní. Tak byl heros a prvozakladatel nové slavistiky Josef Dobrovský po dlouhá léta až do smrti své lužickým Srbům upřímným přítelem, horlivým učitelem slovanských nářečí vůbec a vůdcem národních prací lužických zvláště.

Po jeho smrti r. 1829. přijal s velkou ochotností protektorství Václav Hanka. Kdo by dovedl oceniti v plné míře zásluhy Hankovy o národ lužicko-srbský, zvláště pak o vědecké vyvinutí a zdokonalení zanedbaného jazyka jeho! Hankovo jméno zůstane Lužičanům, dokud budou žítí, v památce nejvděčnější.

Hanka řídil se při pracích lužických Srbův směrem tím, kterým již Dobrovský, s tím však rozdílem, že program činnosti později rozšířil i na jazyk staroslovanský; přednášel »počátky posvátného jazyka« a četl na tomto základě se záky svými vybrané částky z evangelia Ostromirova.

Tak měli lužičtí Srbové v Praze už ode dávna skutečně vědecký spolek, ačkoliv nebyl ještě formálně zařízen.

Za příkladem jiných spolků studentských a za úmyslem většího a praktičnějšiho soustřeďování jednotlivých sil vzbuzení sestoupili se konečně r. 1846. v skutečný spolek akademicko-gymna-

siální dle stanov pečlivě a výborně sestavených zařízení, kterýž nazvali: *Serbowka, towařstwo Serbow serbského seminara w Praze*. Zakladatelé jeho byli: Jakub Buk*, Miklawž Cyž, Miklawž Jaclawk, Michal Haška, Jakub Wels a Jakub Wornaf. Prvním starostou stal se Jakub Buk, který první schůzi dne 21. října 1846. zahájil vzletnou básní, jež končí slovy:

Towařsojo! na Mač zabyć ujechamy!

Horliwoć a luboć k narodnoći

— Dobri jeje synojo — njech skchowamy.

Njech tež češćiny w wšej přichodnoći!

Bratřa! horeu luboć k Serbstwu w wutrobach.

chcemy dželać k dobrom' skutkej w Lužicach!

Založením spolku** zavanula činnost ještě horlivější, která vzrůstala tím více, poněvadž slovatní Slované navštěvovali schůze jejich, jako Hanka, ruský professor Grigorovič celý půl roku a Náhlovský, představený semináře; častěji přicházel také slovatný spisovatel F. Doucha, básník V. Štule a jeden prof. z Varšavy. (Jméno jeho není v »dženíku« zaznamenáno.) V letech pozdějších počtili tyto schůze svou přítomností slavný Purkyně se synem svým, Kolář, výtečník Hilferding, prof. Malinowski z Varšavy, kustos českého musea A. Patera i jiní.

Důkazem toho, že členové pilně pracovali, jest každoročně silný svazek obsahující pod názvem: *Kwětki*, rukopisné články, pojednávání vědecké i zábavné, novelky, humoresky, básně i pod. Svazek takový jmenuje se *Serbowka*. 33 takých svazků ve 4° nalézá se již nyní v knihovně seminářské.

Bouřlivý rok 1848. byl i pro Serbowku více neplozen; starosta zaznamenal v »dženíku« po velikonocích: »Časy jsou takové, že nám skorem není možná, schůze budoucně odbývati; Han Hanka nemá času, aby nás navštěvoval, někteří členové (Haška, Wels a Wornaf) jsou zapsáni k legii studentské; mimo to jsou rozum a srdce každého velkými ideami a přáními, která se týkají veškerého člověčenstva, přede vším pak našich bratrů slovanských, tak naplněny, že jest věcí ne snadnou pomýšletí na studium filologické, které přece jest hlavní úlohou naší« atd. —

Podle toho, čehož dosud jsme se dozvěděli z dějin studentstva lužicko-srbského, vidíme, že spolek Pražský a Lipský byly dva skutečné asyly pro jazyk lužicko-srbský, který rodáci ve vlasti bohužel sami zanedbávali, ba namnoze jím pohrdali, Němci pak všemožně utiskovali. Předně pak musí se říci, že spolek Pražský býval pro lužickou srbštinu nejdůležitější, ano nad dalším vývojem a konečným ustálením mluvnickým jejím spolu rozhodující; vycházel z spolků tohoto mužové znali aspoň některých nářečí slovanských, dle kterých potom materštinu svou duchem přirozeným — slovanským — nejvýdatněji reformo-

* A. Kocor, kantor v Kettlicích, nejslovutnější skladatel lužicko-srbský.

** J. Wehla (Wjela), vyšší učitel na Židově, učitel jazyka lužicko-srbského na gymnasiu Budyšinském, nejlepší básník epický.

* J. Buk, farář dvorního kostela v Drážďanech, bývalý redaktor časopisu *Maticje lužicko-srbské*, autor důležitých práce vědecké: *Zrnki našejje rěče*.

** Prameny jsou čerpány z archivu spolkového.

vali. — Rokem 1849. začíná epocha nová, rokem to, v kterém veškeré studentstvo horno- i dolno-lužické spojilo se v šik mocný, mnohoslibný.

Dříve pak, nežli o době této promluvíme, pohledme na bídné poměry a ohromné překážky, s kterými jest zápasiti každému studentu lužicko-srbskému, bychom v pravdě ocenili snahy jeho a poznali, co zmůže idea, co vykonává národní vědomí a přesvědčení!

V elementárních školách lužických jest povinností učitele první tři roky vyučovati děti vedle německého hlavně i jazykem mateřským, potom pak vykládají se všecky předměty po německu, vyjma náboženství. Žák tedy nedovede nikterak správně psáti mateřským jazykem svým. Děti u jiných národů dovedou, odbyvše školu, aspoň jedním jazykem správně mluvití a psáti, ale ubohé dítě lužické ani materštiny ani němčiny dostatečně nezná. V takovém stavu vstoupí nyní mladý Lužičan do nějaké školy vyšší. Na školách vyšších vykládá se opět všudy všecko jenom po německu. Tu nyní musí předně pečovati o to, aby úplně seznal němčinu, aby přednášky dobře pochopil a spolužákům nebyl terčem posměchů; teď nezbyvá mu i při vůli nejlepší času k soukromému studiu jazyka mateřského. Na některých vyšších školách (na gymnasiu a na obou ústavech učitelských v Budýšíně, za času nového přednášel také prof. Leskien na universitě Lipské částky Lužické) jest sice učitel pro lužickou srbštinu od vlády ustanoven, ale každý přece ví, co se za hodinu nebo za dvě týdně naučí, že jest to bez pílě soukromé skoro nulou.

Též na to zapomenouti se nesmí, že vychování duchem německým úplně provanuté mladého Lužičana národu svému se vši mocí odcizuje a že jej, který samostatného úsudku ještě nemá, ono věčné křičení učitelův, že jest jenom národ německý vzdělaným a že lze vzdělanosti dosíci jenom výhradně německým jazykem, zaslepí a že konečně takým hloupostem uvěří. Způsobem tímto děje se v Německu předělání na proselyty!!

Věru v takových poměrech nepříznivých vyžaduje se na mladém Srbu studujícím skutečná hrdinnost, aby věrným zůstal lidu svému; v takových okolnostech jest patrné, že může jenom vroucí láska k rodné zemi a zděděné řeči zachrániti jej od poněmčení, že může jenom železné přesvědčení v nejnižším srdci nejen zachovati jej pro národ lužický, ale i povzbuzovati jej k trvalé činnosti a vlastenecké obětavosti s úplným sebezapřením.

Ba zajisté tu musí idea vznešená dokázati, má-li skutečně do sebe oně hrdinné síly čili nic; a že mívá velká idea onen puvab kouzelný do sebe, toho důkazem nejzřejmějším jest studentstvo lužicko-srbské, které vzdor všem nepřátelským poměrům časovým, lokálním i politicko-sociálním shromáždělo se pod vlasteneckým praporem s heslem: Viribus unitis pro řeč i národnost, řečí národní k osvětě, osvětou k věčnému blahu národa.

Nový tento ruch padá do roku 1849., s kterým začíná epocha druhá, mnohoslibná — nejkrásnější však naděje sklamavší.

(Pokračování.)

Národní snahy studentstva lužicko-srbského.

Píše J a k u b B a r t.

(Pokračování.)

Perioda druhá. (1849—1875.)

Nejvíce na škodu studentstvu lužicko-srbskému bývá, že nemá místa jednotlivce po celý rok soustřeďujícího ku práci vzájemné. Vždyť studují akademikové v Lipště, v Praze, ve Würzburku, v Tubinkách, v Heidelbergu, v Berlíně, v Drážďanech, ve Vratislavi a bůh ví kde ještě jinde. Podobně bývají také gymnasisté, žáci učitelských a jiných ústavů vyšších roztroušeni po rozličných městech, byť i ne v té míře jako akademikové.

V takovém stavu věci jest patrno, že studující Lužičané na vyšší škole, kde nenalézají se dostatečný počet k utvoření a další existenci vlastního spolku, postavení uprostřed cizího jazyka, cizích obyčejů atd., bez národního spojení a bez podnětu k vytrvání ve smýšlení národním, nemohou dlouho s úspěchem odolati proudů nepřátelskému, že musí ztratiti se ve velkém moři Německva; a ach již mnohokrát slyšeli jsme ironický ohlas divokých vln německých: »Fuerunt Sorabi!«

Abv největší vadě této aspoň dle možnosti odpomohli, přišli akademikové Lipští a Pražští na dobrou ideu, utvořiti totiž mezi Lužičany, necht studují kdekoli, spolek ideální. K účelu tomuto svolali do Budyšina na den 4. října 1849. valnou hromadu veškerých studujících Lužičanů. Zastoupení byli na veledůležité hromadě této studenti Pražští a Lipští, gymnasisté z Budyšina a z Chotěbuzi (Khošebuz), žáci učitelských ústavů v Budyšině a ve Staré Darbně, teď representanti studentstva horno- i dolnolužického. Zde nyní vyměňovali si na vzajem myšlenky a náhledy své, navrhovali věci všeliké, debatovali o stanovách, jakým způsobem dali by se udržeti veškerí členové po celý rok v duševní a činné vzájemnosti. Konečně dohodli se, aby každý spolek pro sebe zdokonaloval se v jazyku mateřském a v seznání záležitostí národních, jak mu to nejlépe možno, aby ale všechny spolky jako jeden muž vystoupily v otázkách, která se týkají celého národa. K dosažení účele tohoto mají sobě jednotlivé spolky stále dopisovati a každoročně o prázdninách valnou hromadu odbývati a tu sestaviti program další činnosti. Spolek ten nazvali: *Lipa Serbska**; prvním starostou zvolen byl Jakub Buk, stud. theologie v Praze, jednatelem pak Bohuwěr Sommer, stud. fil. v Lipště. A jaký zdravý a čilý ruch vdechla Lipa Serbska v život národní, jaké naděje vzbudila v srdci každého národovce, ale ach jak bolestivě je sklámala! Již ukazovaly se červánky lepší budoucnosti, ale znovu je černá mračna

* R. A. Jenč ve spisu: *Serbske gymnasijalne tovarštvo v Budyšině*; hlavně však listy na vzajem si dopisujících spolkův.

skrvla. — První rok Lipa Serbska statečně dostála úloze své vyjma spolek gymnasiální: *Societas slavica Budissina*; listy, které si na vzajem posílali, jsou provanuty dechem nadšeného vlastnictví. Když ale dne 2. října r. 1850. v Budyšině odbývala se druhá valná hromada Lipy Serbské, neposlala již societas slav. Bud. žádného zastupitele, jiné spolky byly sice representovány, avšak zajímavost a nadšenost loňského roku byly velice klesly také více nebo méně u jiných mimo členy Pražské a Lipské. Usnešením hromady této Lipa Serbska zase se rozešla a přijat byl návrh, aby na místo Lipy Serbské nastoupil: *Wubjerk k wudawanju serbskeho almanacha*; však realizována myšlenka tato nikdy nebyla.

Teď byla bohužel vzájemnost zase zrušena, půda spolku, na základě tak vznešeném zbudovanému, nebyla ještě dostatečně připravena. —

Vidíme tudíž, že v roce 1849. veškeré studentstvo lužické mocně k novému životu se probouzí a s plány smělými a s vznešenými ideami budoucnosti vsříc kráčí; vidíme však též již následujících roku, jak nastupuje zmalátnělost, jak mladistvý onen zápal pohasíná. Tážeme-li se pak po příčinách změny této, tu přiznati musíme, že luk přílišně a nad míru napjatý v brzce ochabuje, že musí pružnosti své pozbyti. Vedle této přirozené příčiny záhubně též působil tehdejší reakcionářský proud časový na mladistvou a teprve ve vzniku a ve vnitřním ustálení se nalézající Lipu Serbskou. Hlavní příčina leží však ve studentstvu samém. Nalézaliť se mezi nimi mnozí, kteří v prvním zápalu národního nadšení dali se nadějami příliš daleko unést, kteří za to měli, že ideály svého ducha letmo a bez namáhání uskuteční. Plností mladistvé síly ženouce se za svým ideálem narazili však brzo, velmi brzo, na ohromné překážky, které se jim při každém kroku v cestu stavěly, a tu, kde domýšleli se, že kráčetí budou po samých růžích, nalezli ostré trní. Brzo bylo lze pozorovati u těchto optimistův ochabnutí, a neblahé sklámání prvních nadějí naplnilo je takovou nevolí, že nečinně složili ruce v klín, upadající v nečestnou lethargii.

Jenom Pražská *Serbonka* a Lipská *Sorabia*, kteréž i hned od počátku chladným rozumem a pokojným okem pohlížely na tento proces, kráčely ještě po nějaký čas ruku v ruce po trnitě dráze národního lopocení a zápasu, na dále si dopisující a se podporující; však i tato poslední páška se přetrhla, a tak staly se opět veškeré spolky lužického studentstva odloučeny jeden od druhého, bez střediska jednotlivé členy k jednomu cíli přitahujícího a v permanenci udržujícího. Smutný následek toho byl, že začaly i jednotlivé spolky se tříšiti a rozpadávati.

Tak zahynul brzo po zaniknutí Lipy Serbské

r. 1850. gymnasiální spolek *Lužjca*, který podněcováním Jenčovým založil J. Bjedrich Taešnař roku 1849.* v Chotěbuzi, dále spolek chovanců učitelského semenišť v Budyšíně. Spolek gymnasiální v Budyšíně držel se sice ještě po delší čas, však ve vnitru svém byl rozhráněn, tak že, trávil po několik let jen zdánlivou existenci na začátku r. 1857. i formálně se rozešel. R. 1860. sice opětně povstal, však nevzmohl se více tak jako dříve.

Lipská Sorabia nemohla se podobně v oně vyšší udržeti, v jaké se nalézala v letech 1849—52.; neboť členy jejími stávají se skoro výhradně jenom absolvovaní gymnasisté Budyšínští, kteří pak necítili pro věc národní, kteří tedy spolku, jestliže vůbec v něj vstoupili, spíše na obtíž byli. To bylo tím více politování hodnější, an roku 1859. gymnasisté Chotěbuzští ze své lethargie se vzhopili a nový spolek založili. Aby další existenci spolku zabezpečili a širší pole své činnosti zjednali, obrátili se na Sorabii Lipskou a vyzvali ji k vspolnosti. Tato však u vnitru svém celá rozervaná na dopis ani neodvětila, čímž uškodila dosti citelně nejen spolku Chotěbuzskému, nýbrž i samé sobě. — I pražská Serbowka následkem nezdaru v roce 1850. brzo sestoupila z areny studentského života (snad k největší škodě studentských snah a zájmův) a stáhla se v uzavřené Tuskulum vlastního spolku; v této odloučenosti pak soustředila se ku pracování tichému a systematickému. A právě,

* J. Bjedrich Taešnař, farář v Niské, spisovatel dolnolužický, předseda dolnolužického odboru (wotrěda) *Maticie lužicko-srbské*, založeného v Budyšíně dne 31. března r. 1880.

kdy veškeré spolky lužické více nebo méně dřímaly upadše v hanebnou lethargii, právě v této době mrtvé skvěla se Serbowka jako zelenající se oasa v pustých písčínách, a znenáhla dostupuje rozhodnou a pevnými principy řízenou činností zenitu vnitřní síly a slávy své za Michala Hórniku* a Handrija Dučmana**. Byly sice také časy, kdy Serbowka v jistém ohledu nevěrnou se stala zděděným tradicím, že totiž studium slovanských nářečí více méně zanedbávala; ale vždy držela se pevně úlohy sobě vytknuté: pěstování jazyka mateřského. Ovšem nesmíme toho opomenouti, že právě tomuto spolku dostávalo se ze strany pobratimského národa českého nejvýdatnějších pobídek, čímž síly v nepřetržitém napjetí se udržovaly. Na jiném místě jsme již podotkli, že slovanští výtečníci Serbowku povzbuzovali svými návštěvami, a že hlavně Václav Hanka neúnavně o ni pečoval.

Po jeho smrti (12. ledna 1861.) nastoupil v Serbowce na jeho místo básník Kar. Jaromír Erben. Nový život rozproudil se v Serbowce nastoupením prof. Martina Hattaly, který po smrti Erbenově r. 1870. převzal protektorství spolku. Především a hlavně propracováno bylo v prvních letech jeho návodem slovanské časoslovo. —

(Pokračování.)

* M. Hórnik, farář v Budyšíně, bývalý redaktor a zakladatel časopisův *Lužičan* a *Katholski Posol*; nynější místopředseda a redaktor časopisu *Maticie lužicko-srbské*; hlavní pěstovatel a zástupce vzájemnosti lužicko-polsko-české; čestný a skutečný člen více akademí.

** H. Dučman, farář v Radworju, nejvýtečnější a nejplodnější spisovatel katolických Lužičanův.

Národní snahy studentstva lužicko-srbského.

Píše J a k u b B a r t.

(Pokračování.)

Idea vespolného působení, jiskra, kteráž jednou v srdce padla, že veškeré studentstvo v uzavřené řadě ku předu postupovati musí, by svého vysokého cíle dosáti mohlo, totiž pravého štěstí národa lužického a síce cestou nejkratší, jiskra ta ještě neuhaslá; když ve spolku některém jen poněkud čilejší ruch nastal, probudila se i ta myšlénka, Lipu Serbskou k novému životu vzkřísiti. Tato snaha jevila se hlavně v roce 1855., když Žitavští a Budyšínští gymnasisté opravdově a snažně touto myšlénkou se zanašeli. K nim přidružili se chovanci Budyšinského semináře učitelského, kteří po čtvrté ve spolek *Serbska Jednota* se sestoupili. Avšak vše v nívec se rozpadlo, a po druhé doznala trpkého sklamaní; jim scházela rozhodná síla vnitřní, základ to působení zdravého a vytrvalého. Pouhý lesk stránky zevnější vnitřní prázdnotu dlouho ukryvati nemůže. — Když onen pokus, který v roce 1855. učiněn byl k oživení vespolného poměru, hned v prvém vzniku svém smrtelnou ránu dostal následkem morální slabosti a vnitřní rozervanosti spolkův Budyšinských, brzo spolkům těmto umíráčkem odzváněno — ni tu nejmenší známka dalšího života po delší dobu se nejevila. — Však časy uplynuly, a opět přišli do škol Budyšinských junáci, v nichž neotrávil jed cizáctví jemnou lásku k vlasti. Počali opět účinkovati a pracovati na posvátné půdě ubohé vlasti a hleděli přetrženou roku 1850. pásku vespolnosti zase upevniti. Vedeni touto docela přirozenou myšlénkou, sestoupili se r. 1869. někteří gymnasisté a seminaristé protestantského i katolického semenišť učitelského a založili nový spolek: *Lubin** v Budyšíně. Hlavními zakladateli byli: J. Šolta, A. Muka, A. Holan, J. Kubaňk, K. Keřk a jiní.

Prvním předsedou zvolen byl J. Šolta, za jednatele pak A. Holan. — Účelem spolku toho bylo veškeré Lužičany Budyšinské spojití, v materštině se zdokonaliti, zjednati si vědomosti v záležitostech národních a o stavu literatury, a častými výlety i na lid živě účinkovati.

Členy mohli býti Lužičané i nestudující, i ti, kteří již vystudovali, zůstali členy »venkovskými.« Všichni členové byli zavázáni během určité doby zasílati práce písemné, které zanešeny byly v rukopisné novině: *Nowinka* a *Swoboda* (v předchůdci nynějšího časopisu: *Lipa Serbska*), jichž redakci vedl jednatel spolku. Z toho patrně, že spolek výtečně zorganizován byl a skutečně sobě také znamenitě vedl zejména v prvních letech. Mimo to Lubinem vdechnut byl nový život v gymnasiální spolek: *Societas slav. Bud.* a později v akademický spolek: *Sorabikum* v Lipskě. Znenáhla

hleděno bylo k tomu, i s jinými spolky mimo Budyšín ve spojení vstoupiti; tak začala rokem 1873. korespondence a výměna myšlének mezi Lubinem a Pražskou Serbowkou působením Měrčinka, plného člena Serbowky; a když později členové Lubina po dokončených studiích gymnasiálních do Lipska na universitu se odebrali, spojeno i Sorabikum páskou přátelskou s Lubinem. — Tak utvořilo se z Lubina cestou přirozenou ono spojení studentstva, jež r. 1875. pode jménem: *Skhadžowanka serbskeje studowaceje mladosce* v život vstoupilo. Poněvadž však v této skhadžowance veškeré studentstvo se sdružilo k společné působnosti a k ochraně jména lužicko-srbského, tu v jistém ohledu stal se Lubin zbytečným; pročež i r. 1876. schůze svoje zastavil. — Posledním předsedou jeho byl Ota Hanowski.

Spůsobem tímto měl Lubin určitý vliv na další vývoj života studentského; neb v jeho nitru připravoval se potěšitelný obrat na poli spolkův studentských; v něm opětně vzbuzena idea vespolného působení, která r. 1875. krásného došla uskutečnění, uskutečnění to, kteréž stav studentstva v ono stadium uvedlo jímž třetí začínáme periodu.

Perioda třetí (od r. 1875. až podnes).*

Po velikonočích r. 1875. vyšlo od některých akademiků Lipských a mnohých členů Lubina národním nadšením provanuté povolání na veškeré studující Lužičany, by se během velkých prázdnin dostavili ku shromáždění a k obnovení vespolné pásky bratrské na pevnějším než dosud základě. Toto povolání doznalo v prsou každého studenta lužického vřelého ohlasu a vzbudilo novou důvěru.

Ohlášené shromáždění odbývalo se v Khrósticích (Khróscicy) dne 5. srpna r. 1875. Zastoupení byli Pražští a Lipští akademikové, Budyšínští gymnasisté a žáci obojího ústavu učitelského v Budyšíně; studentstvo dolnolužické neposlalo žádného zastupitele.

Poněvadž ale jednotlivé punkty debatty dříve oznámeny nebyly, a tak jednotlivci času neměli je zrale uvážiti a posouditi, přistoupili všickni po dlouhých debattách k návrhum Lipského Sorabika.** Dle toho bylo ustanoveno, že studující Lužičané pro stávající nařízení školní nemohou ve skutečný sestoupiti se spolek, t. j. v tovaryšstvo, jehož členové vázání jsou držeti se přísně schválených stanov, nýbrž že během prázdnin mají se odbývati dovolené a nenucené kongresy všech studujících. Toto nové družstvo obdrželo název: *Skhadžowanka serbskeje studowaceje mladosce*.

* Dle archivu *Skhadžowanky* a dle vlastních zápiskův.

** V roce asi 1860. přetvořilo se jméno *Sorabia* na *Sorabikum*.

* Dle zpráv, které mi laskavě Dr. Muka doručil.

dosče. Prvním jeho starostou zvolen byl Ernst Holan,* stud. fil. v Lipště. Dále bylo ustanoveno, že si každý spolek ze středu svého zvoliti má korrespondenta, jehož povinností má býti veškerým spolkům, které ve spojení stojí se skhadžowankou, ročně nejméně dvakráte dopisovati.

Eminentního významu měla ta okolnost, že i Pražská Serbowka se vši odhodlaností ve veřejnou arenu vstupující k činnosti zevnější přešla, spolek to, který dlouholetým studiem u vnitru svým sesílen a nadšen ideami slovanskými, k objasnění svého stanoviska a k pravému pochopení všeobecné úlohy studentstva lužického byl došel.

V letech 1875—76. bylo i dopisování mezi jednotlivými spolky dosti značné, předně pak byla mezi Pražskou Serbowkou a Lipským Sorabikem výměna ideí velice živá.

S velkým napjetím očekávána byla druhá skhadžowanka. Aby však vyjednávání s větším potkalo se úspěchem než při schuzi první, a aby jednotlivé spolky lépe dospěly k dohodnutí vzájemné působnosti, vypracoval Jakub Bart, stud. v Praze, návrh stanov dle oněch Lípy Serbské z r. 1849. a Serbowky. Návrh tento poslán byl všem spolkům s tím vyzváním, by na jeho základě dále se poradily s heslem: »Dobry skutk so radzi v přezjenosí!«

Druhá skhadžowanka svolána opětně do Khróstic na den 7. srpna 1876. předsedou Holanem, který ji vzletnou řečí zahájil. K posouzení dotčeného návrhu stanov byla předně zvolena komise, a když tato usjednotila se v něm, byl po tříhodinné živé debatě přijat i v shromáždění s některými změnami a přidavky, avšak v tom smyslu, že tato ustanovení nejsou závazná jako skutečné stanovy, nýbrž že jsou to pouze výrazy ideí, o jichž uskutečnění studujícím z vlastního popudu dbáti jest.

By však této více ideální páse bratrské těž

i reální podklad dán byl, návrha Serbowka, by kniha založena byla, do níž by nejlepší plody literární jednotlivých spolkův zanášeny byly. Sorabikům však dalo mnohem produktivější a také účinnější návrh, založiti totiž orgán, kterýž by se zájmům studující mládeže věnoval. S nadšením byl návrh tento přijat a stud. fil. v Lipště Arnošt Muka,* který též zvolen byl za starostu skhadžowanky na r. 1876—77, převzal na se jeho redigování a vydávání.

Založením nového časopisu: *Lipa Serbska*, jejíž první číslo v Lipště v listopadu 1876. vyšlo, nutkalo studující k vystoupení na kolbišti působnosti literární. Začátkem roku 1877. dopisovali si velice živě Arnošt Muka a Jakub Bart, jakým způsobem mohlo by se podniknouti úplné vydání spisův Sejlerjových. K účelu tomuto svolal starosta mimořádnou skhadžowanku na druhý den svátku velikonočních r. 1877. do Kulova, na které po zajímavých debatách ustanovili, by studující předně peníze sbírali a sice uspořádáním koncertův a divadelních představení. Kdž bude potřebná summa pohromadě, má se začínati s vydáváním; později má studentstvo nesmrtelnému pěvci i slušný pomník na hřbitově v Lazu postaviti.

Roku 1879. byla sestavena komise k vydání sebraných spisův Sejlerjových, jejíž členy stali se usnešením studentstva Dr. fil. Arnošt Muka jako redaktor, Jan Kral, stud. jur., Jan Křížan, kand. theol. a Jakub Bart, stud. theol.; tito koptovali si J. Smolerja, M. Hórniku a K. Fiedlerja.

Nyní jest již skoro 1200 mark pohromadě a brzy vyjde první sešit.

Od roku 1877. odbývala se každoročně o prázdninách velikonočních taková *nalětna skhadžowanka*. — Nový časopis, rozsáhlá a živá korrespondence, vždy srdečnější vespolečné poměry, to vše značně působilo i na ony ústavy, kteréž dosud všeho ruchu se vystříhaly.

(Pokračování.)

* E. Holan, nyní professor gymnasiální v Jekaterinoslavě na Rusi.

* Dr. fil. Arnošt Muka, nyní professor na gymnasiu Budyšinském.

Národní snahy studentstva lužicko-srbského.

Píše Jakub Bart.

(Dokončení.)

Tak povstal před vánocemi r. 1876. na kat. ústavu učitelském v Budyšíně nový spolek: *Wlada*, jehož prvním starostou stal se M. Hila; po velikonocích r. 1877. utvořili si i na protestantském ústavu hlavním příčiněním Rachlowcovým, Krawcovým a Wroblovým spolek: *Svoboda*, jehož prvním předsedou zvolen

byl A. Rachlowc. Hlavní úlohou spolku tohoto bývá pěstování zpěvu lužického.

Sesílena těmito dvěma, do počtu členů nejsilnějšími spolky, odbývala se třetí skhadžowanka, kterou předseda do Bukec (Bukecy) na den 11., 12. a 13. srpna svolal s výsledkem imposantním.

Velké důležitosti měla tato skhadžowanka

do sebe pro směr Lipy Serbské a tím pro literaturu lužickou vůbec. Prvý ročník Lipy Serbské (1876—77.) sestával pouze z 6 autografovaných číslech. Poněvadž ale za jedno autografie špatně byla provedena a tím mnohých od čtení odstrašovala, a poněvadž za druhé orgán takový, by úloze své dostáti mohl, vícekrát vycházeti musí, navrhla Pražská Serbowka, by redakce Lipy Serbské přenechána byla jí, odůvodňující žádost svou tím, že 1. členové Serbowky první ročník jistě do polovice sami psali, tudíž že se jim působilost dostává, 2. že se zavazují se vši energií slovan-skému duchu v skladbě lužické dráhu klestiti a tím postaviti se na odpor germanisujícímu směru některých spisovatelův novějších, 3. že se snažiti chtějí, lid, ten nejpevnější živel národnosti, získati za společníka v boji pro ideu národní, a 4. že chtějí časopis vydávati měsíčně v 4°.

Návrh tento byl přijal a Jakub Bart, stud. v Praze, za skutečného redaktora na 4 roky, stud. fil. Arnošt Muka v Lipště za nominálního redaktora jmenováni. Prvé číslo tohoto měsíčníku vyšlo v říjnu 1877. v Budyšině.

Těmito a podobnými snahami našla idea národní četné nadšence a horlivé bojovníky v mládeži studující; brzy po prázdninách r. 1877. povstal na učitelském semeništi v Lubiju nový spolek: *Žima*, jehož první předseda byl H. Blažij.

I v jiném ohledu má rok tento eminentní důležitosti do sebe. Předně bylo úsilovnou snahou Jana Krale, stud. jur. v Lipště, jenž také za starostu skhadžowanky na r. 1877—78. zvolen byl, opětně po 15 letech veřejné představení divadelní dáváno dne 2. září 1877. v Lejně, jehož role se skoro výhradně v rukách studujících nalézaly. Dále uspořádal spolek *Svoboda* s pomocí několika cizích sil dne 27. prosince velký koncert v Bukecích.

Serbonka uspořádala menší sjezdy a zábavy v rozličných vesnicích hlásajíc myšlénku národní.

V četných spolecích lužických na venkově začínali studující vystupovati jako řečníci hledíce nadšenými slovy a zřejmými důvody získati lid pro zájmy národní, a v skutku ne bez výsledku; neboť nový rozkvět spolkův lužických, těchto pěstitelů národní myšlénky a podporovatelů domácí literatury, můžeme směle nazvati účinem studentstva. —

Tak nastoupilo studentstvo lužicko-srbské po dlouhohletém bloudění konečně na pravou cestu, na níž jedině vznešené a veliké úloze své ku blahu národa dostáti může.

Mateřština byla a bývá zde pěstována rozličným způsobem: 1. psané slovo, jež výrazu svého doznává v Lipě Serb.; 2. názorné slovo, jež pěstují na jevišti; 3. zpěvné slovo, jež u četných pěveckých koncertech nalézáme a kteréž velice přispělo a přispívá k povznesení národního vědomí, a konečně 4. živé slovo *zaričoživ*, které ukázalo a ukazuje se býti povýtečným prostředkem k šíření a upevnění lásky k vlasti. —

Ačkoliv jednotlivci na jednotlivých těchto polích působili, byla předece veškerá tato činnost vedena velikou myšlénkou jednou a byla považována za dílo studentstva vůbec; následkem toho bylo, že páska bratrská studentských spolkův čím dále tím větší pevností nabývala. —

Poněvadž nyní *Serbonka* sloupce *Lipy Serbské* hlavně svými plody vyplňovati musela, vrhla se s veškerou úsilovností za výborného vedení slovuťného slavisty prof. Martina Hattaly na studium slovanské skladby a přinášela praktické výsledky téhož dílem ve výplodech v *Lipě Serb.*, dílem hleděla v krátkých pojednáních theoretických germanisující směr ze skladby vypuditi a snažila se idiotismu mateřštiny čestné a patřičné vykáhati místo v jazyku písemním zdravým sblížením k jazyku lidovému a horlivým studiem národní poesie, ve které genius lužické srbštiny čistý a němčinou větším dílem nepoškozený vaně. Snahy tyto byly řízeny a podporovány dozorcem spolku, prof. Hattalou, s vytrvalostí a láskou takovou, za kterou zaslužilému protektorovi budiž dík nejvřelejší, dík, který ani slovy vyjádřiti se nedá. —

Když v červnu r. 1879. prof. M. Hattala slavil památku 25leté činnosti učitelské, účastnila se i *Serbonka* slavnosti této, při kteréžto příležitosti řečník slavnostní Jakub Bart u přítomnosti p. jubilanta zásluhy téhož vylíčil a mezi jiným takto pravil: »Jak šťastni jsme teď my, že nám ve velectném dozorcí našem skvělá hvězda vzešla, která nás z poněmčující skladby přivedla na pravou cestu, na cestu k srdci národa našeho . . . . Vysocectěný protektor náš pomohl nám na stanovisko, na němž musí lužický spisovatel, kněz a učitel státi, chce-li s úspěchem účinkovati, na stanovisko, které má základ svůj v individualitě lužického srdce, lužické povahy, na stanovisko, které učí, že duch jazyka ne ve slovích, ale v idiotismech své kořeny má, že se pravý ráz lužické srbštiny ve vlastnostech genia jazyka obráží . . . .« —

Avšak tento směr, geniu jazyka nejpřiměřenější, doznal prudkého odporu v *Lužici*; zvláště pak obrátila se veškerá nevole proti redaktorovi Jakubu Bartovi, jenž i podezříván byl z choutek germanisačních. Tím povstalo nejen mezi spisovately, nýbrž i mezi studentstvem nemilé rozdojení. Pročež čtvrtá skhadžowanka, kterou starosta Jan Kral do Posthornu svolal, odbývána byla velice bouřlivě. Jakub Bart ospravednil a očistil se ode všeho podezření a hájil pádnými důvody nynější směr *Lipy Serbské*. Shromáždění přidal se větším dílem k němu a on zvolen byl za druhého předsedu skhadžowanky na r. 1878. až 1880. s tím podotknutím, že jest mu řídit se až do velikonoc běžné právě záležitosti předsedy; za prvního starostu zvolený Jan Křižan, stud. theol. v Tubinkách, nalézal se právě ve vojstě. V choulostivém postavení octly se tím již po delší dobu rivalisující spolky *Serbonka* a *Sorabikum*.

Především jednalo se o upevnění ohroženého postavení *Lipj Serbské*; pročež vešel redaktor s Janem Smolejsem u vyjednávání která k tomu vedla cíli, že Smoleš vysokomyslně převzal s celým deficitem nakladatelství *Lipj Serbské*. Skutečným redaktorem zůstal Jakub Bart, nominálním pak stal se J. E. Smoleš.

Prostřednictvím rozličných mužův a nepředpojatým, pokojným posuzováním směru *Lipj Serbské* umírnila se znenáhla nevole a během roku docíleno úplného smíření, k němuž nemálo ovšem přispěla pátá skhadžowanka, která panem Křížanem na den 9., 10., 11. srpna svolána byla do Njeswačidla, kdež opětně po druhé zvolen byl všemi hlasy proti dvěma Jakub Bart za starostu skhadžowanki na r. 1879—80. — Na této skhadžowance zastoupena byla též *Societas slavica Budissina*, dne 29. září r. 1878. nově založená.

Když pak opětně mír nastal a přátelská páska pevněji utvrzena byla, závodily spolky studentské vespolně u vyplňování vytknutého sobě úkolu činnosti na poli literárním, uspořádáním koncertův, divadelních představení a jiných zábav. —

Nejvýmluvnější důkaz životní síly a bratrského spolupůsobení všech spolkův podala šestá skhadžowanka, odbývaná v Kodžiju dne 7., 8. a 9. srpna 1880, na níž zastoupeny byly studentské spolky tyto: *Serbonka*, *Sorabikum*, *Svoboda*, *Societas slavica Budissina*, *Wlada* a *Žirva*; mimo to přítomni byli zastupcové *hospodářské školy a realky* v Budýšíně.

Za starostu skhadžowanki na r. 1880—81. byl opět i jednohlasně zvolen Jakub Bart, stud. theol. v Praze. Na skhadžowance této odevzdána byla redakce *Lipj Serb.* Jakubu Bartovi definitivně, mimo to i redakce dramatické přílohy: *Serbske dživadlo*, která od ledna 1881. vychází.

Po valné hromadě, na které mají se výroční zprávy jednotlivých spolkův jednotlivými předsedy podati a povšechné záležitosti spojeného studentstva vyříditi, odbývá se od času novějšího pěvecký koncert a studentský ples. Pěvecký program sestavují a exekutují členové *Svobodj* a *Wlady*; zejména pak první, kteří uspořádáním zdařilých a brillantních koncertův zasloužili sobě veliké slávy, ústavu učitelskému pak vyzískali dobré renomé. — —

Jediný jen tmavý stín vrhá na tento bez odporu světlý obraz mladistvého zápasu za nejvyšší zájmy národa: Dolní Lužice. Tato právě vydává skvělé svědectví toho, že nemůže pravý život

národní se vyvíjeti, není-li studentstvo již během let studijních nadšeno a zaujato pro věc národní.

Na gymnasiu Chotěbuzském zdvihla se sice tu a tam jiskra národního nadšení; tak r. 1849. a později r. 1859, však spolek nedosáhl žádného zmohutnění vnitřního. Když pak studentstvo hornolužické opětně k národnímu vědomí se dopracovalo, hledělo získati i dolnolužické; zvláště činnými u věci této byli Arnošt Muka a Arnošt Holan, stud. fil. v Lipště, kteří v letech 1874—78. častěji Dolní Lužici procestovali a též písemně hleděli vejíti ve spojení; však bez žádoucího výsledku. Někteří dali se sice přesvědčiti a pracovali o založení spolkův, ale též bez výsledku. V roce 1877. obrátila se *Serbonka Pražská* písemně na dolnolužické studentstvo a vyzvala je na rendezvous do Wojerec na den 30. července, které ono i přislíbilo. Když ale *Serbonka* do Wojerec přibyla a celé město prohledala, nenalezla ze strany dolnolužické ani jednoho účastníka ozvařeného rendezvousu.

Jest sice pravda, že spolkový zákon v Prusku jest velice přísný a že na poněmčení národa všemi možnými prostředky se pracuje; kdyby však studentstvo s odvahou a ve spojení vystoupilo, mohlo i muselo by požadavky své uskutečniti a vítězství dosíci; neboť v Prusku jsou vzhledem národnosti lužické zákony takové, jaké v Sasku. Lze ale nadíti se, že v brzce stane se obrat k lepšímu. — —

Tím naznačili jsme krátkými rysy obraz dějin studentstva lužicko-srbského, v nichž jeví se nám zápasení o největší interesy národa, boj s nesmírnými překážkami přerozmátného způsobu. Touto zimničnou a neunavnou činností dobylo pak si lužické studentstvo čestného postavení v národním životě, stalo se činitelem, který při největších slavnostech národních hraje jednu z prvních úloh; v ně skládá se veškera důvěra.

Kde tak veliká duševní síla s tak pevným přesvědčením, s řídkou odvahou a příkladnou obětavostí za nejsvětější zájmy a cíly národa bojuje, měl by národ ten blížek býti svému zaniknutí, měl by vymazán býti z knihy národův a zmizeti s povrchu země té, již otcové jeho v boji o věc svatou tolikrát vlastní krví svou skrápěli i napájeli?! — Nikoliv, toť nemožné! Vzejde, ano vzejíti musí lepší den národu lužicko-srbskému; a pročež volám vám, vy šlechtění jinochové a neohrožení bojovníci za svaté dědictví slavných otcův našich z plna srdce a z hloubi duše své: Na zdar!!!